

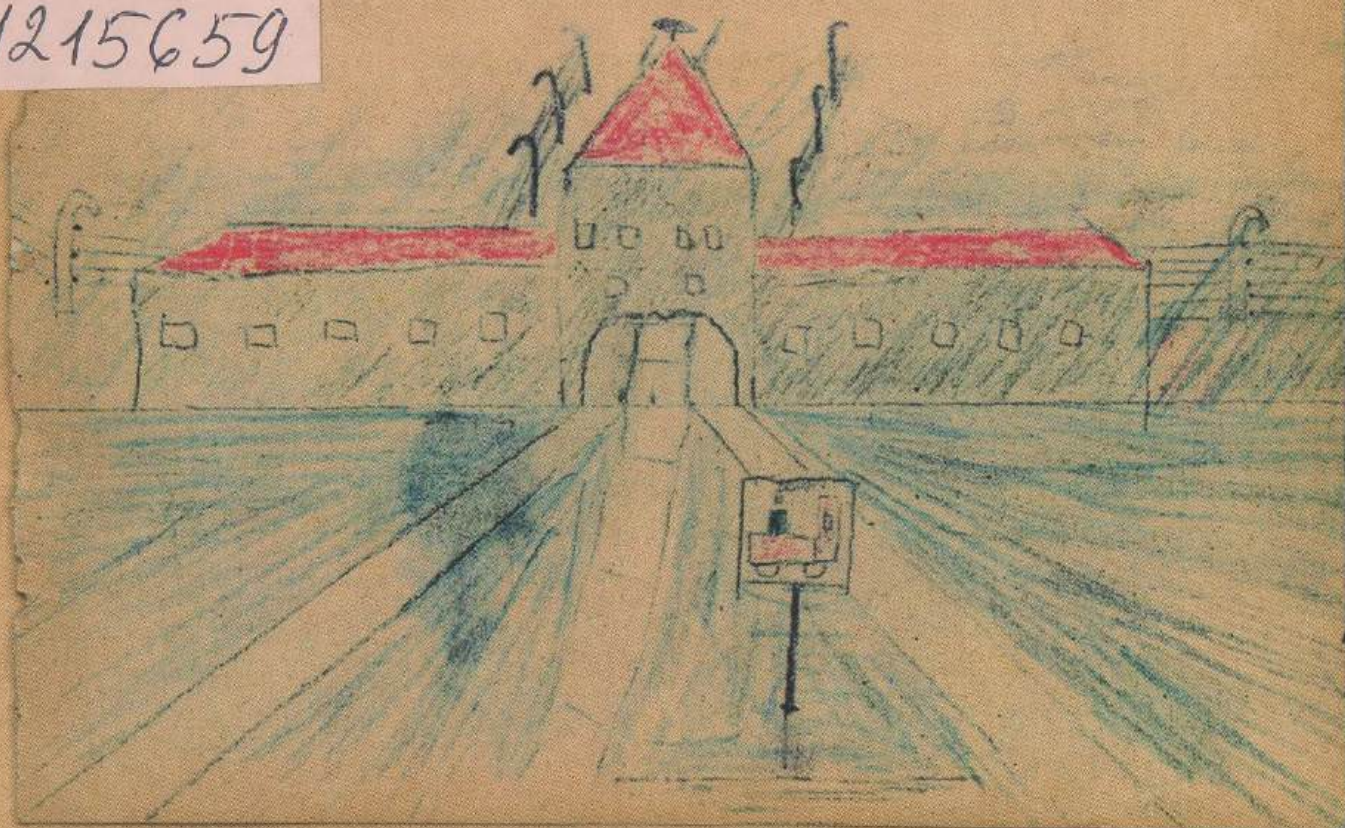
821.112.2
Г27

Томас Ґеве

Хлопчик, який намалював Аушвіц

*Правдива історія
надії та виживання*

С 1215659

Переклала
Роксана Шевчук

ВИЖИВАННЯ

ЗМаленьким Куртом нам бувало непереливки. Він походив із респектабельної родини берлінських інтелектуалів, які всіляко балували його. Навколишній світ не надто цікавив його. Тепер же Курт дозволяв собі такі речі, що ми серйозно засумнівалися в його здоровому глузді. Ми робили все, щоб хоч якось його виховувати.

Наприклад, він любив надокучати нам, хлопцям, учителям і старостам камер щойно вивченою піснею про дівчат, якої ми самі його, власне, і навчили. Ми почули, як він не в такт співав її в одному із сусідніх блоків, проте слухачі підбадьорювали його оплесками. Певно, саме це на нього так подіяло, адже його милостиво нагородили тарілкою супу.

З іншою примхою Маленького Курта боротися було не так легко: він плювався в кожного, хто його дражнив. Ми ж не могли не піджартовувати з такого персонажа. Курт і сам визнавав, що скидається на «сраку з вушками». Та дійшло до того, що за супротивників він обрав, на превеликий жаль, великих м'язистих українців. А ми ж бо мали його рятувати.

Деякі есесівські охоронці походили з фашистських країн. Але хоча їх завербували як представників «німецької слави», дехто з них не знав німецької, так само як і в'язні із цих-таки країн. Можливо, вони так само зненавиділи мову своїх господарів.

Тут і без філософії видно іронію сучасної цивілізації. Вони жили прямо в нашому блоці, а одною з їхніх жертв

був словацький ромський хлопчик. Поки він сидів у конц-таборі, його батько носив форму СС, завербований іще до того, як Гітлер ухвалив рішення про винищення ромів. Зі сріблястою емблемою СС у вигляді черепа й кісток, приколо-лотою до кашкета, він водив ті самі машини, які везли його сім'ю до газових камер. Часом він проїжджав повз наш та-бір, але син не наважувався до нього заговорити. Вони бо-ялися доносу й просто махали один одному руками.

Ми жили в химерному світі, та я ніяк не міг збагнути, хто створив його таким. Я злостився на покірних слуг ім-перії СС, але образ батька ромського хлопчика, яким керу-ють накази і страх, який їхав у своїй самотній кабіні, зму-сив мене передумати. Кого ж звинувачувати? Гітлера? Тих, хто наживався на війні? Промисловців? Чи, може, Бога? Часто ми роздумували про життя мешканців нашої каме-ри. Повсякденність зробила її нашим домом, місцем, яко-го ми більше не боялися.

Наймолодшим ув'язненим був дванадцятирічний польсь-кий єврей із дитячим обличчям і слов'янською зовнішністю. До Аушвіцу він прибув у травні 1943 року разом із чотирма двоюрідними братами, дещо старшими, але такими сами-ми маленькими на вигляд.

На вокзалі на них чекала фатальна селекція. СС відібра-ли цих п'ятьох хлопців на роль табірних посланців. Троє з них потрапили до нашого табору й жили в блоці № 16.

Заклопотаний день так званих бігунів минав у поспіху, щоб підтримувати комунікацію між капо й есесівцями. Ми старалися добре ладнати із цими пристойно одягненими маленькими дітьми, адже вони не тільки знали всі остан-ні табірні новини, але й були близькими до багатьох впли-вових табірних цабе.

Однак хтось підозрював, що «бігуни» насправді утри-мують свою завидну та привілейовану позицію, відіграючи

роль юних «подружок» для старшого персоналу табору. Цих хлопців часто звинувачували. Навіть пускали чутки, що в них мереживні й рожеві труси.

— Ну та що ж, — повчав мене Білявий Ґерт, — а що їм робити? У Моновіці я теж мав гомосексуальні стосунки з моїм капо. Нема сенсу брехати: нам обом було приємно. І що ще врятувало б мене від важкої праці, голоду та хво-роб? Глянь лише на Маленького Курта. Дітвакуватий, наїв-ний, — провадив своєї Ґерт, — але навіть його мали. Сам спитай, побачиш, як цей дурко з того гигакає.

На молодь, яка через брак самоконтролю віддавалася своїм хтивим знайомим, дивилися з презирством, і вона мусила мовчати про свій досвід. Та Курта не можна було звинувачувати: він був надто наївним, щоби зрозуміти це все. Його безпорадність, гримаси й дитячі віршики викли-кали тільки жалість.

Одного дня до мене прийшов високий привітний поляк¹³ — перший відвідувач після карантину.

— Я знаю, що твій староста блока не любить чужинців, але треба було зустрітися особисто, — сказав він ламаною німецькою.

Його впевненість у собі вразила мене ще до того, як я ді-знався причину його візиту. Ми зайшли в тихий куточок, і там він показав акуратно складений папірець.

— Це тобі. Відповісти треба до завтра, я повернуся в той самий час. Зараз треба звальювати. Тож бувай, щастя тобі!

За розгорнутим папірцем на брудному аркуші я побачив послання, написане олівцем. Глянув на підпис. Ні з чим не сплутаєш: «Твоя мама».

Я почервонів від хвилювання. Мене ніколи не покида-ла надія, що мама була десь поряд. Жива! Щаслива нови-на швидко поширилася, і згодом мене вже оточили десят-ки сусідів по камері, які називали себе моїми найкращими

друзями, і всі вони прагнули почути деталі, але перш за все побачити слово «мама».

Диво ніколи не наближалось до мене так близько в цьому пеклі як тоді. Були дві причини для щастя. Хтось знайшов мою маму (безперечно, для кожного з нас немає людини дорожчої, ніж мама). І якийсь благородний незнайомець ризикнув своїм життям, щоб передати повідомлення із жіночого табору в Біркенау, який усі знали як табір масових убивств. Від самої тільки згадки йшов мороз по шкірі. За будь-яку спробу передати повідомлення людину чекала неминуча смерть.

У записці йшлося, що наступного тижня через наш табір пройде група жінок, і серед них буде й моя мама. Мало не всі сусіди по камері, які не ходили на роботу, хотіли піти зі мною і привітатися з нею. Їх захоплював не сам вигляд моєї матері, як думка побачити «жінок». Утім, їх чекало гірке розчарування. Староста блока побоювався проблем від есесівців і вирішив, що тільки мені й старості камери можна буде її побачити.

Тиждень минав у нестерпному чеканні й з купою запитань. Я уявляв, який вигляд має мама зараз. Я впізнаю її? А вона — мене? Невже ця мрія таки здійсниться і ми справді побачимося? Промайнула думка, що було б непогано зважати на татування табірної номери мами: 47542.

Тримаючи під пахвами кошики, нібито під пайок, ми зі старостою камери простували головною вулицею, безлюдною, як і в ранкові години. й ось ми побачили колону жінок у смугастих сукнях, з безбарвними хустками на головах. Вели їх озброєні есесівки в сірій уніформі.

Ми сподівалися побачити гламурних жінок, а вони виявилися такими самими нещасними бранками. Швидше втомлені старожилки, ніж жінки. Страждання зчитувалися в їхніх лицах. Побачене приголомшило мене. Я ледь впізнав маму.

Мама, якій було під сорок, мала такий самий змучений вигляд, як і її товаришки. Не сповільнюючи кроку, ми торкнулися рук, і мені навіть удалося цюкнути її. Знову тримати її за руку було неймовірно, просто дивовижно. Ніколи цього не забуду. Мама встигла сказати, що сподівається, що я не надто важко працюю, а тоді почала нищпорити в лахах, у які була вбрана, щоб витягти трохи хліба, який їй удалося зберегти. Але щойно я відмовився, утрутилася охоронниця та прогнала мене геть. Наша зустріч тривала заледве п'ятнадцять секунд.

Зустріч і розмова з мамою, забуте відчуття дотику її руки — усе це надзвичайно повпливало на мене. Тепер моє прагнення вижити всупереч усім постійним небезпекам підкріплювали три чинники. У сусідньому таборі була мама, яка чекала на листи, що вгамовували б її побоювання. За океаном батько боровся разом із союзниками, щоб допомогти нам. Десь там у світі було майбутнє, що манило нас, хлопчаків, і спонукало стати чоловіками.

Як виявилось, жінки були в скрутному становищі. Вони трудилися на фабриках і полях, у магазинах і швейному цеху, виконували важку фізичну роботу, а робочий день у них тривав одинадцять годин. Для офісної роботи брали тільки найпривабливіших.

Після короткої зустрічі з матір'ю я вирішив піти до табірної перукарня з блока № 1 і поділитися з ним усім цим. Можливо, він дотримається тієї непевної обіцянки допомогти, яку дав мені після прибуття. Приголомшений, що йому видали власну камеру, я постукав у двері.

— Добре, що ти прийшов, — привітався він, — але перед розмовою візьми поїж щось. Зазвичай до мене приходять саме по це.

Коли я виглянув у невеличке віконце, що виходило на душову кімнату, троє ромів із гітарою розважало VIP-групу

*Такий моторошний розділ
нашого минулого написали люди.
І саме люди здатні створити
світліше майбутнє...*

Томас Ґеве, 2020 рік

Томас Ґеве (1929–2024) — німецький єврей, інженер, письменник, який пережив Голокост. Його досвід боротьби й виживання у воєнні та повоєнні роки викладено у малюнках, книжках і документальних фільмах. Виступав з лекціями і розповідав про Голокост за тих, хто не зміг вижити.

У 1943 році тринадцятирічний Томас Ґеве опинився сам на сам зі стінами Аушвіцу. Попереду його чекали два роки виживання у трьох таборах смерті і нелюдська жорстокість нацистів. Утім, він ніколи не втрачав надії, залишався людиною і приймав життя таким, яким воно є. Під час ув'язнення в Аушвіці Томас почав потайки детально змальовувати і документувати все, що відбувалося навколо, використовуючи деревне вугілля та клптики з паперових мішків. А вже після звільнення і під час відновлення у таборі Бухенвальд, щоб поділитися пережитим з батьками та зберегти пам'ять про втрачених друзів і мільйони жертв Голокосту, він створив понад вісімдесят простих і водночас пронизливо деталізованих кольорових малюнків, що відображали не лише жахи таборів, а й повсякденні події, прояви людяності, підтримки і дружби.

Ми в соцмережах:

facebook.com/laboratoryua

instagram.com/laboratoryua

tiktok.com/laboratoryua

На обкладинці

використано

малюнок автора

Електронна
книжка
у Librarius

лабораторія

синтезуємо ідеї

9 786178 401634

laboratory.ua